

Για την αξιολόγηση των πανεπιστημίων

Γιώργος Σταμάτης*

1. Εισαγωγή

«Το διδακτικό ερευνητικό και κάθε άλλο έργο των Ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης υπόκειται σε διαρκή αξιολόγηση με σκοπό τη διασφάλιση και βελτίωση της ποιότητας της έρευνας και διδασκαλίας, των σπουδών και των λοιπών υπηρεσιών που παρέχονται από αυτά στο πλαίσιο της αποστολής τους», προβλέπει το άρθρο 1 παράγραφος 1 του νόμου υπ' αριθ. 3374 για τη Διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση. Σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων. Παράρτημα διπλώματος¹.

Ο νόμος ισχύει από τις 2 Αυγούστου 2005. Υπνώτει όμως, όπως λένε οι νομικοί, δηλ. δεν εφαρμόστηκε μέχρι σήμερα. Εξαίρεση αποτελεί η από τον ίδιο αυτό νόμο προβλεπόμενη σύσταση Αρχής Διασφάλισης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (Α.ΔΙ.Π.). Αυτή η τελευταία συστάθηκε ήδη. Το άρθρο 3, παρ. 1 του νόμου προβλέπει αξιολόγηση της διδασκαλίας της έρευνας και των προγραμμάτων σπουδών (όχι όμως και της υλικοτεχνικής υποδομής!) των Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι.2. Οι υπόλοιπες ρυθμίσεις είναι τεχνικού χαρακτήρα. Μικρή σημασία έχουν ή δεν έχουν καμιά απολύτως σημασία, ιδίως επειδή ο ίδιος ο νόμος (άρθρο 1, παραγρ. 3) δίνει λευκή επιταγή στην Α.ΔΙ.Π. να οργανώνει και να τροποποιεί τα κριτήρια και τους δείκτες αξιολόγησης, όπως αυτή επιθυμεί: «τα κριτήρια και οι δείκτες της αξιολόγησης τυποποιούνται, συμπληρώνονται και εξειδικεύονται περαιτέρω με βάση τις κατευθύνσεις και τα πρότυπα που εκδίδει η Α.ΔΙ.Π., το αργότερο μέσα σε ένα έτος από τη συγκρότηση της, ανάλογα με το γνωστικό αντικείμενο κάθε ακαδημαϊκής μονάδας. Τα κριτήρια και οι δείκτες αξιολόγησης αναθεωρούνται κάθε φορά με την ίδια διαδικασία, εφόσον (sic !) αυτό κρίνεται απαραίτητο». Και όχι μόνον αυτό. Στο άρθρο 10, παραγρ. 5 προβλέπει: «Η Α.ΔΙ.Π. μπορεί να αξιολογεί, σύμφωνα με τις διατάξεις του εσωτερικού κανονισμού [της], τη λειτουργία και το έργο της, αναθέτοντας την ευθύνη εξωτερικής αξιολόγησης σε έγκυρους και διεθνώς αναγνωρισμένους αξιολογητές ή οργανισμούς ή λοιπούς φορείς που αναπτύσσουν συναφή δραστηριότητα διεθνώς». Εδώ έχουμε και ένα δεύτερο παραθυράκι της από μέρους της Α.ΔΙ.Π. αυθαίρετης αναθεώρησης των κριτηρίων και των δεικτών αξιολόγησης. Διότι πώς να μην εφαρμόσει η Α.ΔΙ.Π. ό,τι της υποδείξουν οι αξιολογητές της, ενώ αυτή η ίδια απαιτεί από τους αξιολογούμενους της να εφαρμόζουν τις υποδείξεις που προκύπτουν από την αξιολόγηση τους;

Θα περιγράψουμε στα ακόλουθα σε τι συνίσταται η αξιολόγηση των Ιδρυμάτων της ανώτατης εκπαίδευσης βασιζόμενοι στην μέχρι τούδε διεθνή πρακτική, διότι, όπως προκύπτει ήδη από τα παραπάνω, αυτή η πρακτική θα ασκηθεί και εδώ³. Και θα εκθέσουμε τις συνέπειες για την ανώτατη εκπαίδευση και την επιστήμη στην χώρα μας⁴.

* Καθηγητής Οικονομικής Θεωρίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Η αξιολόγηση έχει τέσσερα αντικείμενα:

- I. την υλικοτεχνική υποδομή των Τμημάτων Σπουδών του πανεπιστημίου και αυτήν του ιδίου του πανεπιστημίου,
- II. το διδακτικό έργο των μελών ΔΕΠ,
- III. τα προγράμματα σπουδών και
- IV. το ερευνητικό έργο του ΔΕΠ.

2. Η αξιολόγηση της υλικοτεχνικής υποδομής

Δεν είναι τυχαίο ότι ο νόμος δεν προβλέπει αξιολόγηση της υλικοτεχνικής υποδομής, αλλά – με μακάβριο χιούμορ – αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της δεδομένης υλικοτεχνικής υποδομής. Θέλετε να περιοριστούμε στα στοιχειώδη, δηλ. στην κτιριακή υποδομή; Υπάρχουν μέλη ΔΕΠ που συνωστίζονται ανά δύο ή ανά τρεις ή τέσσερεις σε άθλια γραφεία. Υπάρχουν μέλη ΔΕΠ, που μέχρι να βρουν την δυνατότητα να συστεγαστούν, δεν έχουν καν γραφείο. Και μη ρωτάτε τι γίνεται με τους διοικητικούς υπαλλήλους. Και με τις αίθουσες διδασκαλίας τι γίνεται; Σε Τμήματα Σπουδών με 400-450 φοιτητές ανά εξάμηνο διατίθενται για υποχρεωτικά μαθήματα αίθουσες χωρητικότητας άντε 50 ατόμων. Και αναφέρομαι μόνον σε Τμήματα Κοινωνικών Επιστημών που κατά κανόνα δεν χρειάζονται εργαστήρια και συναφή. Τι γίνεται στα Τμήματα που χρειάζονται πέραν όλων των άλλων και εργαστήρια; Και τι γίνεται με τις πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες; Με εξαίρεση ίσως των βιβλιοθηκών των δυο-τριών αρχαιοτέρων Ιδρυμάτων, ακόμη και οι βιβλιοθήκες Ιδρυμάτων που δεν ιδρύθηκαν ακριβώς χθες ούτε καν χρηστικές βιβλιοθήκες Σχολών ή Τμημάτων δεν θα εθεωρούντο αλλού.

Τι λόγος να γίνει για την αποτελεσματικότητα της χρήσης μιας τέτοιας υποδομής; Η προβλεπόμενη από το νόμο αξιολόγηση αυτής της αποτελεσματικότητας είναι απροκάλυπτος εμπαιγμός του πανεπιστημίου και των λειτουργών του εκ μέρους του κράτους. Δεδομένης λοιπόν αυτής της κατάστασης, ορθώς το τελευταίο δεν προβλέπει και την αξιολόγηση της ίδιας της υλικοτεχνικής υποδομής, παρά μόνο την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της χρήσης της. Και όχι μόνον δεν κάνει τίποτε το κράτος για την βελτίωση αυτής της υποδομής, αλλά όταν ένα Τμήμα Σπουδών – εν γνώσει της περιγραφθείσας κατάστασης, αλλά δείχνοντας κατά κάποιο τρόπο κατανόηση – αντί να ζητήσει από το Υπουργείο Παιδείας να του στείλει 100 μόνον νεοεισαγόμενους φοιτητές ζητάει από αυτό να του στείλει 200, το Υπουργείο του στέλνει 400!

Ορθώς λοιπόν το Υπουργείο στο νόμο του για την αξιολόγηση δεν προβλέπει και αξιολόγηση της υλικοτεχνικής υποδομής. Διότι αυτή η τελευταία αξιολόγηση ισοδυναμεί με αξιολόγηση της κρατικής πολιτικής για την ανώτατη παιδεία. Και τα συμπεράσματα για αυτήν την πολιτική τα γνωρίζει το Υπουργείο και δεν χρειάζεται για την γνώση τους καμιά σχετική διαδικασία αξιολόγησης.

3. Η Αξιολόγηση του διδακτικού έργου

Αυτή η αξιολόγηση γίνεται από τους φοιτητές, οι οποίοι συμπληρώνουν σχετικά ερωτηματολόγια. «Τα ερωτηματολόγια συμπληρώνονται από τους φοιτητές ή σπουδαστές εθελοντικά, ανώνυμα και χωρίς προειδοποίηση στο πλαίσιο των υποχρεωτικών μαθημάτων που προσφέρονται κατά τη διάρκεια του εξαμήνου υπό

την παρακολούθηση της ΟΜ.Ε.Α. [Ομάδα Εσωτερικής Αξιολόγησης] με τη συνεργασία των διδασκόντων», προβλέπει ο νόμος (αρθ. 5, παραγρ. 4).

Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου ασφαλώς δεν θα αφορούν την επιστημονική σημαντικότητα της ύλης που παραδίδει ο διδάσκων στο μάθημα του, αλλά, ως συνήθως, ανεξάρτητα από αυτήν αυτό που λένε τον «τρόπο διδασκαλίας» του, δηλ. φορμαλιστικές όψεις της διδασκαλίας. Οι απαντήσεις σε τέτοιου είδους ερωτήσεις είναι πάντα «κλειστές», ο ερωτώμενος δηλ. δεν απαντά πάντα στο ερώτημα όπως αυτός επιθυμεί, αλλά υιοθετεί μία από τις προεδομένες στο ερωτηματολόγιο απαντήσεις που αντιστοιχούν στην ερώτηση. Τα ερωτηματολόγια και η στάθμιση των απαντήσεων σε κάθε ερώτηση θα είναι γνωστά τοις πάσι, δηλ. και στους διδάσκοντες. Έτσι αυτοί θα φροντίσουν εκ των προτέρων να πάρουν τις ευνοϊκές για αυτούς απαντήσεις, βελτιώνοντας βεβαίως το διδακτικό τους ήθος και ύφος. Αν λοιπόν οι πολλές χρωματιστές κιμωλίες, οι διαφάνειες, ο προγέκτορας, το power point και τα συναφή βαθμολογούνται με υψηλό βαθμό, θα προκαταλάβουν αντιστοίχως τις επιθυμίες των αξιολογητών κι έτσι κατά το δη λεγόμενο – και μάλιστα όλοι τους – θα σκίσουν διδακτικώς. Προς όφελος ασφαλώς των ανερχόμενων επιστημόνων, δηλ. των φοιτητών τους, και της επιστήμης γενικότερα.

Αυτή είναι όμως η φαιδρή μόνον όψη του πράγματος. Υπάρχει και η άλλη. Αυτό το «χωρίς προειδοποίηση» μόνον οποίος θέλει το πιστεύει. Όλοι θα γνωρίζουν. Και οι φοιτητικές παρατάξεις. Και εκεί που ο διδάσκων έβλεπε κάθε βδομάδα 50 μόνο φοιτητές να παρακολουθούν το μάθημα του θα δει τώρα 300 (του μαθήματος του; του Τμήματος του; Ή και άλλων Τμημάτων φοιτητές;). Οι οποίοι μαντέψτε εσείς γιατί θα έχουν καταφθάσει.

Η Α.ΔΙ.Π. θα φροντίσει ασφαλώς η διαδικασία να συμπληρωθεί. Πώς; Πιθανότατα αναθέτοντας και σε μια εταιρεία τη δουλειά. Αυτή η τελευταία θα στείλει ξυρισμένο και γραβατωμένο υπάλληλό της την Δευτέρα σε οικονομολόγο, την Τρίτη σε φυσικό, την Τετάρτη σε μαθηματικό κ.ο.κ. να διαπιστώσει αν ο εν λόγω μπήκε δύο λεπτά αργότερα στο μάθημα ή έφυγε πέντε λεπτά νωρίτερα από αυτό, αν και πόσες χρωματιστές κιμωλίες χρησιμοποιεί κλπ.

Και παίρνουμε λοιπόν τα αποτελέσματα της αξιολόγησης της διδακτικής ικανότητας των διδασκόντων. Και σύμφωνα με αυτά – πράγμα, όπως είδαμε, απίθανο – ορισμένοι δεν «σκίζουν». Το Τμήμα Σπουδών, στο οποίο ανήκουν, πέφτει βέβαια αντιστοίχως στην βαθμολόγησή του. Με αυτούς όμως τους ίδιους τι κάνουμε; Θα προβλέπεται η συμμετοχή τους σε ειδικά σεμινάρια διδακτικής; Μάλλον όχι. Θα προβλέπονται συναδελφικές προτροπές; Μα δεν μπορείς να ζητήσεις από μια πορτοκαλιά να κάνει μήλα. Θα προβλέπονται κυρώσεις; Τι είδους; Οι Καθηγητές και Αναπληρωτές Καθηγητές και οι περισσότεροι από τους Επίκουρους Καθηγητές είναι μόνιμοι. Με εξαίρεση όμως τους Καθηγητές, όλοι οι υπόλοιποι μπορούν επιλεκτικά να υποστούν άτυπα κυρώσεις, όταν αιτηθούν ή την εξέλιξη τους στην ανώτερη βαθμίδα ή την μονιμοποίησή τους. Κάθε μέλος του αντίστοιχου Εκλεκτορικού Σώματος θα μπορεί να επικαλεσθεί την στα πλαίσια της πιστοποίησης της ποιότητας των πανεπιστημίων πιστοποιηθείσα διδακτική τους ανεπάρκεια. Έτσι η αξιολόγηση θα προκαταλαμβάνει τις αποφάσεις των Τριμελών Εισηγητικών Επιτροπών και των Εκλεκτορικών Σωμάτων. Στο θέμα αυτό θα επανέλθουμε. Αλλά: μήπως αργότερα εισαχθούν και τυπικές κυρώσεις; Και ποιες μπορεί να είναι αυτές; Και σ' αυτό το θέμα θα επανέλθουμε.

4. Η Αξιολόγηση των (προπτυχιακών και μεταπτυχιακών) προγραμμάτων σπουδών

Σύμφωνα με το νόμο (αρθ. 3, παραγρ. 1γ) «τα κριτήρια και οι δείκτες αξιολόγησης» είναι εν προκειμένω «ο βαθμός ανταπόκρισης του προγράμματος σπουδών στους στόχους της ακαδημαϊκής μονάδας [Τμήματος Σπουδών], η συνεκτικότητα και η λειτουργικότητα του προγράμματος σπουδών ο συντονισμός της ύλης των μαθημάτων, η ορθολογική οργάνωση των εκπαιδευτικών θεσμών, το εξεταστικό σύστημα, η υποστήριξη από διαθέσιμες εκπαιδευτικές υποδομές κ.α. [ωραίο αυτό το τελευταίο– Γ.Σ.]». Μα, αν δεν απατώμεθα, το Πρόγραμμα Σπουδών, καταρτίζει, σύμφωνα με τον ισχύοντα νόμο-πλαίσιο, η Γενική Συνέλευση του Τμήματος Σπουδών και μόνον αυτή. Κι επίσης, σύμφωνα με τον ίδιο νόμο, αυτή και μόνη είναι αρμόδια να αποφασίζει για τη διευθέτηση των ζητημάτων των σχετικών με την εφαρμογή του Προγράμματος Σπουδών.

Έστω λοιπόν ότι κατά την αξιολόγηση του Προγράμματος Σπουδών ενός ορισμένου Τμήματος προκύψει ότι αυτό είναι στραβό και ανάποδο και πρέπει να αναμορφωθεί κατά ορισμένον τρόπο. Ε, και; Η Γενική Συνέλευση του Τμήματος δεν είναι υποχρεωμένη να λάβει υπόψη της τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα της αξιολόγησης.

Αυτά βέβαια τα γνώριζε το Υπουργείο Παιδείας, όταν κατάρτιζε το νόμο για την αξιολόγηση, όπου προβλέπεται και η αξιολόγηση των Προγραμμάτων Σπουδών. Τότε γιατί εισήγαγε και αυτήν την τελευταία; Αφού πρόκειται για μία προφανή αντινομία; Μα είναι εξίσου προφανές: Για να επιτευχθεί, με την άρση αυτής της αντινομίας, ένας ορισμένος άρρητος στόχος και συγκεκριμένα ο στόχος της κατάργησης της αρμοδιότητας κάθε Τμήματος Σπουδών να καταρτίζει αυτό και μόνον το Πρόγραμμα Σπουδών του. Πώς θα γίνει αυτό; Υπό την πίεση και ως συνέπεια συνεχόμενων αρνητικών αξιολογήσεων πολλών Προγραμμάτων Σπουδών ως μη ανταποκρινόμενων στην αποστολή του Τμήματος, όπως αυτή ορίζεται στο ιδρυτικό του Προεδρικό Διάταγμα, ή στην ζήτηση των φοιτητών ή στις ανάγκες της αγοράς ή και του κράτους και της κοινωνίας. Και γιατί θέλει το κράτος να αφαιρέσει από τις Γενικές Συνελεύσεις των Τμημάτων την προαναφερθείσα αποκλειστική αρμοδιότητα τους να καταρτίζουν τα Προγράμματα Σπουδών; Μα διότι πολλά από αυτά δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες του ιδίου του κράτους και της αγοράς, δηλ. των καπιταλιστών. Και ποιες είναι αυτές οι ανάγκες; Όσο διάστημα και στο βαθμό που η ανώτατη εκπαίδευση είναι δημόσια, στην μείωση των δημοσίων δαπανών για την ανώτατη εκπαίδευση και στην αναδιάρθρωση της τελευταίας σύμφωνα με τις ανάγκες της αγοράς, δηλ. στην δημιουργία λίγων «αρίστων» Τμημάτων που θα κάνουν επιστήμη και βασική έρευνα (αυτήν που θα τους ζητούν και θα τους επιβάλλουν) και θα χρηματοδοτούνται αντιστοίχως και στην μετατροπή όλων των υπολοίπων, σύμφωνα με την Διακήρυξη της Μπολόνια, σε τριετούς τώρα πλέον φοίτησης Τμήματα, τα οποία θα διδάσκουν εφαρμογές επιστημονικής γνώσης σε πεδία που καθορίζουν οι ανάγκες της αγοράς και θα φυτοζωούν. Η εκτενέστερη πραγμάτευση αυτού του θέματος δεν ανήκει όμως εδώ. Ο ενδιαφερόμενος αναγνώστης ας διαβάσει το εξαιρετικό άρθρο του Clyde W. Barrow “The strategy of selective excellence: Redesigning higher education for global competition in a postindustrial Society” στο Higher Education, No 41, 1996, pp. 447-469.

Η αξιολόγηση των Προγραμμάτων Σπουδών θα οδηγήσει λοιπόν στην κατάργηση της αποκλειστικής αρμοδιότητας της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος να καταρτίζει το Πρόγραμμα Σπουδών και η μεταφορά αυτής της αρμοδιότητας σε άλλα εξωπανεπιστημιακά ίσως όργανα στην επίτευξη της προαναφερθείσης αναδιαμόρφωσης της δημόσιας ανώτατης εκπαίδευσης. Τα αμερικανικά και τα βρετανικά πανεπιστήμια δεν είχαν τέτοια προβλήματα κατά την προαναφερθείσα αναδιαμόρφωση, επειδή εκεί τα Προγράμματα Σπουδών είναι δουλειά όχι των Τμημάτων, αλλά της κεντρικής διοίκησης του πανεπιστημίου.

Και φτάσαμε αισίως στο ψητό:

5. Η αξιολόγηση του ερευνητικού έργου

Πώς γίνεται η αξιολόγηση του ερευνητικού έργου των διδασκόντων στα πανεπιστήμια; Βάσει των αντιστοιχών δημοσιεύσεων τους. Όλων των δημοσιεύσεων τους; Όχι. Μόνον των άρθρων τους που έχουν δημοσιευθεί σε επιστημονικά περιοδικά.⁷ Βιβλία και άρθρα σε συλλογικούς τόμους δεν μετράνε. Όλων των άρθρων τους που έχουν δημοσιευθεί σε επιστημονικά περιοδικά; Όχι. Μόνο εκείνων που έχουν δημοσιευθεί σε επιστημονικά περιοδικά, τα οποία περιέχονται σε καταλόγους κατάταξης των επιστημονικών περιοδικών ενός ορισμένου επιστημονικού πεδίου. Τους καταλόγους αυτούς καταρτίζουν διάφορες εταιρείες⁸. Στους καταλόγους αυτούς κάθε περιοδικό έχει ένα συντελεστή βαρύτητας, τον λεγόμενο impact factor (από 1 έως 0,1 συνήθως). Έτσι, εάν μία δημοσίευση 10 σελίδων σε ένα περιοδικό με impact factor 1 βαθμολογείται με 1 μια δημοσίευση 20 σελίδων στο ίδιο περιοδικό βαθμολογείται με 2, ενώ δημοσιεύσεις των 10 και 20 σελίδων σε ένα περιοδικό με impact factor 0,1 βαθμολογούνται με 0,1 και 0,2 αντιστοίχως.

Με ποια κριτήρια καταρτίζουν οι εταιρείες τις ranking lists των οικονομικών επιστημονικών περιοδικών; Εν πρώτοις βάσει ενός άκρως ουσιαστικού κριτηρίου: Αποκλείουν εκ προοιμίου κάθε περιοδικό που δημοσιεύει κυρίως ή αποκλειστικά άρθρα προοδευτικών, αριστερών και μαρξιστών οικονομολόγων.⁹ Και λαμβάνουν υπόψη τους μόνον τα περιοδικά που δημοσιεύουν άρθρα, ας τους πούμε έτσι, συντηρητικών οικονομολόγων, των λεγόμενων mainstream ή orthodox οικονομολόγων. Κατά τα λοιπά τα κριτήριά τους είναι πλήρως φορμαλιστικά. Βλέπουν ποιος είναι ο φορέας έκδοσης, ποιος ο εκδότης, ποιο το editorial board του περιοδικού, ποιοι δημοσιεύουν σε αυτό και τέλος, σε ποια πανεπιστήμια δουλεύουν οι τελευταίοι. Και ανάλογα το κατατάσσουν. Ωστόσο, εκ του αποτελέσματος, η κατάταξή τους πληροί ανεπίγνωστα και ουσιαστικά κριτήρια. Ποια; Αυτά των mainstream economics. Αυτό δεν πρέπει να εκπλήσσει. Διότι τα φαινομενικώς φορμαλιστικά κριτήρια κατάταξης των εταιρειών δεν είναι παρά έκφραση των ουσιαστικών κριτηρίων των mainstream economics, δηλαδή των εκδοτών των περιοδικών. Και ποια είναι τα ουσιαστικά κριτήρια αυτών των τελευταίων; Μα το όνομα του συγγραφέα και το όνομα του πανεπιστημίου του. Διότι αν δεν έγραφε σημαντικά πράγματα πώς θα είχε όνομα και πώς θα δούλευε σε ένα ονομαστό πανεπιστήμιο. Η κυριαρχία και εύρυθμη λειτουργία των mainstream economics συνεπάγεται και την σύμπτωση των φορμαλιστικών και ουσιαστικών κριτηρίων της. Κάθε διάσταση μεταξύ αυτών των δύο κριτηρίων θα σήμαινε ότι αυτά τα οικονομικά δεν έχουν συνταχθεί και επιβληθεί ως mainstream economics.

Το ζήτημα δεν έχει να κάνει με το αν αποδέχεται κανείς τα ουσιαστικά κριτήρια των mainstream economics. Δεν μπορούμε βέβαια ούτε καν να θίξουμε το ζήτημα αυτό εδώ. Διότι αυτό θα σήμαινε ότι θέλουμε να συζητήσουμε το τι είναι τα mainstream economics – πράγμα που ούτε κατά διάνοιαν μπορεί να γίνει στα πλαίσια αυτού του άρθρου. Τα mainstream economics είναι λοιπόν ό,τι όλοι εμείς, που δεν τα θεραπεύουμε, γνωρίζουμε – μια πάνω, μια κάτω – ότι είναι.

Λέγεται ότι υπάρχουν σχέσεις μεταξύ των εταιρειών και των εκδοτών. Και γιατί να μην υπάρχουν; Οι εταιρείες θέλουν οι ranking lists τους να θεωρούνται αξιόπιστες και οι εκδότες θέλουν τα περιοδικά τους να είναι ψηλά στις ranking lists των εταιρειών. Τότε που έγκειται το πρόβλημα της αξιολόγησης των δημοσιεύσεων των διδασκόντων με βάση τις ranking lists που καταρτίζουν διάφορες εταιρείες – μια και αυτές οι εταιρείες καταρτίζουν, μια πάνω μια κάτω, αξιόπιστες λίστες κατάταξης; Έγκειται στην ισχύ που έχουν και στην πολιτική που ασκούν οι εκδότες των μεγάλων περιοδικών. Έχουν επιτύχει κατά την αξιολόγηση του δημοσιευμένου έργου των διδασκόντων να μην συνυπολογίζονται ούτε οι δημοσιεύσεις βιβλίων ούτε οι δημοσιεύσεις σε συλλογικούς τόμους. Κι αυτό το είχαν επιτύχει ήδη προ πολλού και κατά την αξιολόγηση υπονηφιότητων για την κατάληψη θέσης διδάσκοντος στο πανεπιστήμιο. Επειδή γνωρίζουν ότι μια δημοσίευση στο περιοδικό τους ενισχύει τη θέση ό,τινος βρίσκεται ήδη στο πανεπιστήμιο ή βοηθάει κάποιον που δεν έχει ακόμη μπει σε αυτό να μπει, δημοσιεύουν, πέραν των άρθρων ηχηρών ονομάτων από ηχηρά πανεπιστήμια, και άρθρα άλλων που με οικονομετρικές και άλλων ειδών ανόητες κουτσουλιές αλείφουν μέλι στα μουστάκια των παραπάνω. Αποκλείουν, επίσης, τη δημοσίευση άρθρων – όσο σημαντικά και να είναι – αγνώστων συγγραφέων από άγνωστα πανεπιστήμια, διότι αυτό θα τους υποβίβαζε στις ranking lists.¹⁰ Και, τέλος, αποκλείουν τη δημοσίευση κάθε άρθρου προοδευτικού, αριστερού ή, κατά μείζονα λόγο, μαρξιστή οικονομολόγου, ακόμη κι αν αυτό πληροί ή υπερπληροί τις τεχνικές, μαθηματικές ή όποιες άλλες, προϋποθέσεις θέτουν αυτοί οι ίδιοι.¹¹ Έτσι λοιπόν προάγουν για την εξυπηρέτηση ευτελών σκοπιμοτήτων και σαβούρα και συγχρόνως μπλοκάρουν για λόγους ιδίου συμφέροντος ή για πολιτικούς λόγους την δημοσίευση δυνητικά σημαντικών εργασιών.

Αυτά τα κριτήρια υιοθετεί η αξιολόγηση του ερευνητικού έργου των διδασκόντων. Θέλουμε να τονίσουμε εδώ ότι κανένας αξιολογητής δεν διαβάζει κανένα από τα προς αξιολόγηση άρθρα. Τα αξιολογεί με τα προαναφερθέντα φορμαλιστικά κριτήρια. Τις συνέπειες τις προαναφέραμε τώρα μόλις παραπάνω. Υπάρχουν όμως και άλλες. Η στην υποσημείωση 8 αναφερθείσα προτροπή τα μέλη ΔΕΠ να αποστέλλουν τα άρθρα τους μόνον σε περιοδικά που περιέχονται στην όποια τελοσπάντων ranking list θα έχει ως συνέπεια δύο τινά: Ή τα μέλη ΔΕΠ θα γράφουν και θα αποστέλλουν οικονομετρικές ή άλλου είδους κουτσουλιές που κολακεύουν ορισμένους, οπότε θα έχουν μια κάποια πιθανότητα δημοσίευσης, ή θα γράφουν και θα αποστέλλουν έντιμα άρθρα, δηλαδή θα προσπαθούν να περάσουν με το κεφάλι τον τοίχο, και σύντομα θα πάντων να γράφουν γιατί θα σπάσουν το κεφάλι τους, δηλαδή γιατί τα άρθρα τους θα απορρίπτονται. Μια ακόμη συνέπεια θα είναι και η εξής: Υπό την πίεση της αξιολόγησης για δημοσιεύσεις σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι σήμερα όλο και περισσότεροι συνάδελφοι θα γράφουν δημοσιεύσιμες ανοησίες και σχεδόν κανένας δε θα ασχολείται με σημαντικά θέματα που απαιτούν χρόνο και έχουν αβέβαιη έκβαση. Δεν είναι λοιπόν μόνον η προοδευτική, αριστερή και μαρξιστική οικονομική επιστήμη, η όποια τελοσπάντων υπάρχει ακόμη, που θα

εκλείπει βαθμιαία λόγω της αξιολόγησης. Λόγω της τελευταίας θα εκλείπει και η δουλειά των εντίμως εργαζομένων «συντηρητικών» συναδέλφων.

Και, τέλος: Τι τις θέλουμε, μετά την αξιολόγηση, τις Τριμελείς Εισηγητικές Επιτροπές και τα Εκλεκτορικά Σώματα για την εξέλιξη μελών ΔΕΠ σε ανώτερη βαθμίδα ή για τη μονιμοποίησή τους, αφού την απόφαση θα την έχει ήδη λάβει το αρμόδιο όργανο αξιολόγησης του ερευνητικού (και του διδακτικού) τους έργου; Εύχομαι να υπάρξουν μέλη Τριμελών Εισηγητικών Επιτροπών, τα οποία, σε περιπτώσεις που είναι αναγκαίο, θα πάνε κόντρα. Δεν το πολυελπίζω όμως.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει και η απάντηση στο ερώτημα: Και πώς θα χρησιμοποιήσει το Υπουργείο Παιδείας τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του ερευνητικού έργου των μελών ΔΕΠ; Εικάζουμε ότι θα τα χρησιμοποιήσει για να χωρίσει τα Τμήματα Σπουδών, όπως προαναφέραμε, σε εκλεκτά και σε πλέμπα. Μπορεί όμως να τα χρησιμοποιήσει για να διαφοροποιήσει και τους μισθούς των μελών ΔΕΠ: Όποιος έχει κάτι παίρνει τουλάχιστον το μισθό τους, όποιος έχει λίγα ή τίποτα παίρνει λιγότερα. Αυτό έγινε ήδη αλλού. Σε κάθε περίπτωση όμως θα απειλήσει με μια τέτοια διαφοροποίηση των μισθών. Δεδομένου ότι σύμφωνα με τα προαναφερθέντα κριτήρια λίγα μόνον μέλη ΔΕΠ έχουν αξιολογήσιμες δημοσιεύσεις, το Υπουργείο Παιδείας θα χρησιμοποιήσει τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του διδακτικού προσωπικού για να μειώσει το όποιο κύρος του έχει απομείνει και σε συνδυασμό με την προαναφερθείσα απειλή διαφοροποίησης των μισθών για να μπορέσει να περάσει χωρίς αντίσταση από μέρους των μελών ΔΕΠ τις μεταρρυθμίσεις που έχει στο πρόγραμμά του. Και για να κλείσουμε: Φαντασθείτε τι θαυμάσιο κλίμα θα επικρατεί σε ένα Τμήμα Σπουδών, όταν δια της αξιολόγησης του ερευνητικού έργου των μελών του ΔΕΠ του, αυτά τα τελευταία έχουν υπηρεσιακώς ούτως ειπείν πιστοποιηθεί άλλα ως «σπασίκες» και άλλα ως «ανίκανοι» ή «τεμπέληδες».

Η αξιολόγηση των βρετανικών πανεπιστημίων κατά γενικήν ομολογίαν τα κατέστρεψε. Γι'αυτό και από το 2008 καταργείται. Εμείς την εισάγουμε τώρα. Ας κάνουμε κάτι να μην εισαχθεί.

Υστερόγραφο

Έτσι χάριν παιδείας: Καλό θα ήταν τα μέλη της Αρχής Διασφάλισης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση να γνωστοποιήσουν στην πανεπιστημιακή κοινότητα τους καταλόγους δημοσιεύσεων τους – έτσι, βρε αδελφέ, για να γνωρίζουμε ποιόι μας αξιολογούν.

Σημειώσεις

1. Δες Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, τεύχος πρώτο, Αρ. Φύλλου 189, 2 Αυγούστου 2005, σελ. 3057-3064.
2. Στο άρθρο 3, παραγρ. 3δ προβλέπει και αξιολόγηση της ποιότητας των λοιπών υπηρεσιών και συγκεκριμένα της «αποτελεσματικότητας» των διοικητικών υπηρεσιών, των υπηρεσιών φοιτητικής μέριμνας, της χρήσης των υποδομών, του εξοπλισμού και των οικονομικών πόρων κ.α. Δεν προβλέπει όμως την αξιολόγηση της επάρκειας του αριθμού των διοικητικών υπαλλήλων, των χρημάτων για τη

φοιτητική μέριμνα, των υποδομών, του εξοπλισμού και των οικονομικών πόρων γενικώς.

3. Ωστόσο περιπτώσιακά θα αναφερθούμε και σε ορισμένες ρυθμίσεις του νόμου.

4. Οι οποίες γνώσεις μας και οι απόψεις μας σχετικά με την αξιολόγηση του ερευνητικού έργου των μελών του Διδακτικού – Ερευνητικού Προσωπικού (ΔΕΠ) αναφέρονται σε Τμήματα Οικονομικών Επιστημών ή συναφή Τμήματα Κοινωνικών Επιστημών.

5. Την σχετική λείανση του εδάφους για την εισαγωγή της τριετούς φοίτησης προετοιμάζουν οι ρυθμίσεις του φαινομενικά ξεκάρφωτου δεύτερου μέρους του νόμου, που πέρασαν απαρατήρητες, με τον τίτλο: Σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων. Παράρτημα διπλώματος.

6. Μη μου πείτε ότι δεν μπορούμε, επειδή αυτές μεταβάλλονται συνεχώς να γνωρίζουμε ποιες είναι οι ανάγκες της αγοράς ώστε να μπορούμε, αν θέλουμε, να προσαρμόσουμε σε αυτές τα Προγράμματα Σπουδών. Δεν χρειάζεται να τα γνωρίζουμε εμείς. Αρκεί ότι τις γνωρίζει η ίδια η αγορά. Κι αυτές δικές της είναι και ως εκ τούτου όπως θέλει τις γνωρίζει και τις ορίζει. Και εντέλει η ανάγκη της για εφαρμόσιμη και οικονομικά αποδοτική γνώση είναι αδιαμφισβήτητη.

7. Έτσι λοιπόν οι οικονομολόγοι μπορούν να ξεχάσουν τις δημοσιεύσεις τους στο έγκριτο «Οικονομικό Ταχυδρόμο». Μην απορείτε. Καθηγητής Οικονομικών Επιστημών συμπεριέλαβε στον κατάλογο των πέντε-έξι δημοσιευμάτων του που περιέχεται σε Οδηγό Σπουδών του Τμήματός του ακόμη και επιστολή του στον «Οικονομικό Ταχυδρόμο»

8. Θα θυμάστε ασφαλώς μια διαφήμιση στην τηλεόραση, όπου μια χαριτωμένη μικρούλα, αφού φόρεσε τις γόβες και τον στηθόδεσμο της μαμάς και αφού έχωσε στον τελευταίο δυο πορτοκάλια, καμάρωνε σκερτσόζικα μπροστά στον καθρέφτη την θηλυκότητα της, ενώ το ένα πορτοκάλι κατρακυλούσε στο πάτωμα. Έτσι λοιπόν και εδώ το Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών έφτιαξε και αυτό την δική του ranking list περιοδικών και την απέστειλε με επιστολή του προέδρου στα μέλη ΔΕΠ με την σύσταση «ότι είναι προτιμότερο να αποστέλλουν τα προς δημοσίευση άρθρα τους στα περιοδικά που αναφέρονται στους συνημμένους πίνακες Α-Γ.»

9. Και αυτό διότι με εξαίρεση ίσως του Review of Radical Political Economics, η επιστημονική στάθμη όλων των άλλων που έχουν απομείνει δεν είναι και η υψηλότερη δυνατή. Το πρόβλημα όμως δεν είναι ο αποκλεισμός αυτών των περιοδικών, αλλά, όπως θα δούμε στην συνέχεια, έγκειται αλλού.

10. Κάποιος με το ανάλογο χιούμορ ας αντιγράψει προ πολλού καλλίτερα δημοσιευμένο κλασικό άρθρο και να τους το στείλει με όνομα Παπαδόπουλος και αντρέσα Αγρίνιο, να δει τι απάντηση θα πάρει. Μη βιαστείτε να πείτε κάτι. Το πείραμα έχει ήδη γίνει προ πολλού. Ένας καλαμπουρτζής έστειλε κάποτε σε μεγάλο, πολύ μεγάλο εκδοτικό οίκο της Γερμανίας ένα δημοσιευμένο ήδη κείμενο του Robert Musil (τον ξέρετε; Είναι στην γερμανόφωνη λογοτεχνία κάτι σαν του Samuelson ή τον Arrow ή κάποιον αντίστοιχου διαμετρήματος στην ορθόδοξη Οικονομική Επιστήμη) για δημοσίευση και τού το απέρριψαν.

11. Και ο οποίος, για αυτόν ακριβώς το λόγο της τεχνικής του επάρκειας, δεν μπορεί να δημοσιεύσει το άρθρο ούτε στα λίγα υπάρχοντα αριστερά περιοδικά.